

ВІДГУК

офіційного опонента – кандидата юридичних наук Плугатар Тетяни Анатоліївни – на дисертацію Салаєва Тургута Гаджи огли «Адміністративно-правове забезпечення інформаційної безпеки у митній сфері», подану на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право» у галузі знань 08 «Право»

Актуальність теми дослідження

На сьогодні достатньо вразливим питанням адміністративно-правового регулювання є забезпечення інформаційної безпеки під час здійснення митних операцій. Це питання у науковій сфері залишається недостатньо вивченим, а у законодавстві врегульовано до певної міри фрагментарно і безсистемно. Зокрема, бракує комплексного підходу до системи охорони та захисту безпеки інформації у митній сфері, не створено належного підґрунтя для захищеності життєво важливих інтересів людини як суб'єкта митних відносин, а також інтересів держави у сфері інформаційних відносин під час здійснення митної справи. Тобто дисертаційне дослідження Салаєва Тургута Гаджи огли є актуальним і давно затребуваним, викликає науковий інтерес, а також сприяє вибору оптимального шляху розвитку адміністративно-правового забезпечення інформаційної безпеки у митній сфері.

Як відомо, митна інформація пронизує всі різновиди митних правовідносин, слугує основою для прийняття управлінських рішень, для обміну досвідом, здійснення митної справи в цілому та забезпечення митної, економічної і національної безпеки держави. Крім цього, багатоаспектність категорії забезпечення інформаційної безпеки у митній сфері, стан законодавчого регулювання і реалізації зумовлює ряд пріоритетних напрямів реформування чинного законодавства України.

Слід зазначити, що окремі питання інформаційного забезпечення діяльності митних органів України розкриті у працях В.Б. Авер'янова, Г.В. Атаманчука, І.В. Арістової, І.В. Діордіци, А.Д. Гулієва, І.Л. Бачила, О.А. Баранова, Ю.П. Бурила, Б.А. Кормича, В.А. Ліпкана, О.В. Литвина, А.М. Новицького, О.П. Рябченко, Г.П. Середи, В.С. Цимбалюка та ін. Однак на

сьогодні відсутні комплексні напрацювання стосовно адміністративно-правового забезпечення інформаційної безпеки у митній сфері, Отже, потреба з'ясування зазначеної проблематики зумовила необхідність здійснення даного дисертаційного дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами

Дисертаційне дослідження виконано в межах науково-дослідної теми Інституту законодавства Верховної Ради України – «Організація моніторингу ефективності чинного законодавства та прогнозування наслідків його застосування» (Державний реєстраційний № 0104U0066941).

Ступінь обґрунтованості наукових положень

У рецензованій праці комплексно використано сучасні підходи та методи наукового пізнання, що забезпечило достатній рівень обґрунтованості запропонованих висновків, а саме: методи аналізу та синтезу, за допомогою яких охарактеризовано сутність інформаційної безпеки у митній сфері як складової інформаційної безпеки України (підрозділи 1.1; 1.2); діалектичний метод – для аналізу правових засад формування і розвитку адміністративно-правового забезпечення інформаційної безпеки у митній сфері (підрозділи 1.1, 1.3); системно-структурний метод – для визначення поняття і структури механізму адміністративно-правового забезпечення інформаційної безпеки у митній сфері, а також взаємозв'язків та взаємодії між суб'єктами щодо забезпечення інформаційної безпеки у досліджуваній сфері (підрозділи 1.2, 2.1, 2.2 та 2.4); структурно-функціональний метод – задля з'ясування особливостей адміністративно-правового регулювання забезпечення інформаційної безпеки при застосуванні інформаційних технологій та автоматизованих систем у митній сфері (підрозділ 2.3); порівняльно-правовий метод – для компаративного аналізу зарубіжного досвіду забезпечення інформаційної безпеки у митній сфері та виявлено можливості його врахування в Україні (підрозділ 3.2); формально-юридичний метод – дозволив опрацювати нормативний матеріал, сформулювати визначення спеціальних понять дослідження, зокрема під час розкриття поняття та структури механізму

адміністративно-правового забезпечення інформаційної безпеки у митній сфері, а також сформулювати пропозиції щодо розвитку адміністративно-правового забезпечення інформаційної безпеки у митній сфері (підрозділи 1.2, 2.1., 3.1, 3.3) тощо.

Автором вдало визначено об'єкт і предмет дослідження. Так, об'єктом є суспільні відносини, які виникають з приводу адміністративно-правового забезпечення інформаційної безпеки у митній сфері. Предметом дослідження є адміністративно-правове забезпечення інформаційної безпеки у митній сфері.

Перший розділ роботи присвячений розкриттю теоретичних засад адміністративно-правового забезпечення інформаційної безпеки у митній сфері. Для досягнення наукової мети автором здійснено аналіз доктринальних досліджень інформаційної безпеки у митній сфері як складової інформаційної безпеки України. Визначено поняття і сутність інформаційної безпеки у митній сфері як складової інформаційної безпеки України та охарактеризовано правові засади інформаційної безпеки у митній сфері, які поділено на міжнародні та внутрішньодержавні.

Другий розділ автор зосереджує науковий пошук на висвітленні адміністративно-правової характеристики механізму забезпечення інформаційної безпеки у митній сфері. Дисертантом розкрито поняття і сутність механізму адміністративно-правового забезпечення інформаційної безпеки у митній сфері, охарактеризовано його складові елементи.

У третьому розділі роботи застосовано критичний підхід до виокремлення основних проблем адміністративно-правового забезпечення інформаційної безпеки у митній сфері, сформульовано авторські пропозиції щодо подальшого удосконалення адміністративно-правового забезпечення інформаційної безпеки у митній сфері, зокрема, шляхом внесення змін і доповнень до чинного законодавства, вжиття організаційно-правових та інших заходів. Наприклад, обґрунтовано: 1) внесення змін до Митного кодексу України, доповнивши його розділом ХХ-1 «Інформаційна безпека у митній сфері»; 2) закріплення принципів забезпечення інформаційної безпеки у митній сфері;

3) запровадження спеціальних термінів інформаційної безпеки у митне законодавство («інформаційний простір митної сфери» та ін.).

Належним чином обґрунтованими є висновки, викладені автором дисертації за підсумками дослідження. Серед найбільш вагомих досягнень даної роботи слід також відзначити те, що виділено два напрями забезпечення інформаційної безпеки у митній сфері: 1) зовнішній (захищеність інформаційних інтересів людини, суспільства та держави у митній сфері, яка забезпечується шляхом дотримання визначених інформаційним законодавством України вимог щодо утворення, поширення, використання та зберігання інформації за різними режимами доступу, а саме: обмеження доступу до конфіденційної, таємної та службової інформації, а також інформації, що становить державну таємницю, що стає відомою та надається митним органам під час здійснення митної справи); 2) внутрішній (стан захищеності інформаційних ресурсів, баз даних митних органів, які формуються та використовуються ними під час здійснення митної справи внаслідок чого забезпечується захищеність інформаційних інтересів людини, суспільства та держави у митній сфері в цілому, а також авторитету митних органів як в Україні, так і на зовнішньополітичному, зовнішньоекономічному рівнях, ефективне виконання митних формальностей та здійснення митного контролю (с. 210 – 212 дисертації).

Значну увагу приділено вивченню суб'єктів адміністративно-правового забезпечення інформаційної безпеки у митній сфері, а саме фізичним особам, юридичним особам публічного та приватного права, державним органам, які відповідно до чинного законодавства уповноважені здійснювати заходи загального або спеціального правового, організаційного, матеріально-технічного, програмно-методичного характеру, що спрямовані на забезпечення захищеності інформаційного ресурсу у митній сфері, а також ті, які сприяють гарантуванню захищеності наведеного інформаційного ресурсу, охорони митної інформації від протиправного заволодіння, використання, спотворення,

знищення, обробки тощо на основі власної ініціативи на виконання прав та свобод, наданих законом.

Наукова новизна та достовірність наукових положень, висновків та рекомендацій, сформульованих у дисертації полягає в тому, що дисертація є одним з перших комплексних наукових досліджень проблематики адміністративно-правового забезпечення інформаційної безпеки у митній сфері.

Мета дисертаційного дослідження полягає у всебічному розкритті особливостей адміністративно-правового забезпечення інформаційної безпеки у митній сфері, виявленні існуючих проблем адміністративно-правового забезпечення інформаційної безпеки у митній сфері, та пошуку напрямів його удосконалення, розробці пропозицій щодо внесення змін до чинного законодавства України.

У результаті проведеної роботи сформульовано нові наукові положення та висновки, які запропоновані здобувачем особисто. Основні з них такі, уперше сформовано загальнотеоретичну структуру механізму адміністративно-правового забезпечення інформаційної безпеки у митній сфері, у якій виділено елементи: нормативний; ціннісно-правовий; динамічний; результативний та гарантійний; виділено три підходи до розуміння поняття «об'єкт адміністративно-правового забезпечення інформаційної безпеки у митній сфері»: об'єктивний, ціннісний та функціональний та запропоновано за першим підходом визначати об'єкт адміністративно-правового забезпечення інформаційної безпеки у митній сфері як конкретні реально окреслені явища об'єктивної дійсності, які матеріально виражені та наділені рисами правової категорії, що відрізняє їх від інших явищ того ж роду та виду, які розглядаються як інформація у митній сфері у її фізичному вимірі та об'єкти інформаційного впливу, на забезпечення безпеки яких спрямоване функціонування адміністративно-правового механізму; визначено поняття суб'єкти адміністративно-правового забезпечення інформаційної безпеки у митній сфері як фізичні особи, юридичні особи публічного та приватного права, суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності, державні органи, які відповідно до

чинного законодавства уповноважені здійснювати заходи загального або спеціального правового, організаційного, матеріально-технічного, програмно-методичного характеру, що спрямовані на забезпечення захищеності інформаційного ресурсу у митній сфері, а також ті, які сприяють гарантуванню захищеності наведеного інформаційного ресурсу, охорони митної інформації від протиправного заволодіння, використання, спотворення, знищення, обробки тощо на основі власної ініціативи на виконання прав та свобод, наданих законом.

До найбільш суттєвих положень новизни, які було удосконалено і набули подальшого розвитку, слід віднести наступні: удосконалено зміст поняття «механізм адміністративно-правового забезпечення інформаційної безпеки у митній сфері», під яким запропоновано розуміти динамічну взаємопов'язану сукупність правових засобів, за допомогою яких нормативність адміністративно-правових норм реалізується в упорядкованих суспільних відносинах, досягається забезпечення охорони та захисту інтересів людини, суспільства та держави щодо належного збору, використання та формування інформації у митній сфері, забезпечення належного правового режиму її створення, зберігання та захисту від несанкціонованого розповсюдження; удосконалено підходи до систематизації адміністративно-правового регулювання забезпечення інформаційної безпеки у митній сфері, а також їх класифікації на: 1) нормативно-правові акти з питань адміністративно-правового забезпечення інформаційної безпеки у митній сфері за зовнішнім напрямом; 2) нормативно-правові акти з питань адміністративно-правового забезпечення інформаційної безпеки у митній сфері за внутрішнім напрямом.

Охарактеризовано принципи механізму адміністративно-правового забезпечення інформаційної безпеки у митній сфері.

Наведено перспективні тенденції та напрями удосконалення адміністративно-правового забезпечення інформаційної безпеки у митній сфері. Запропоновано кодифікувати інформаційне законодавство, прийнявши Кодекс безпеки інформаційного простору. У напрямі удосконалення адміністративно-

правового забезпечення інформаційної безпеки безпосередньо у митній сфері запропоновано: 1) внести зміни до Митного кодексу України, доповнивши його розділом ХХ-1 «Інформаційна безпека у митній сфері»; 2) закріпити принципи нормативно-правового регулювання забезпечення інформаційної безпеки у митній сфері; 3) запровадити спеціальні терміни інформаційної безпеки у митне законодавство («інформаційний простір митної сфери», «об'єкти забезпечення інформаційної безпеки у митній сфері», «суб'єкти забезпечення інформаційної безпеки у митній сфері»); 4) визначити спеціальний суб'єкт адміністративно-правового забезпечення інформаційної безпеки у митній сфері та його правовий статус; 5) до розділу ХХ-1 «Інформаційна безпека у митній сфері» Митного кодексу України внести главу, яка буде регламентувати алгоритми правових дій з інформацією у митній сфері та визначати загальнообов'язкові вимоги до кваліфікації та поведінки службових, посадових осіб митної служби під час здійснення ними своїх повноважень, що пов'язані з правовими діями з митним інформаційним ресурсом.

Апробація результатів дисертаційного дослідження

Здобувачем здійснено апробацію результатів дисертаційного дослідження, окремі положення дисертаційної роботи доповідалися на науково-практичній конференції «Інноваційний розвиток правової науки в умовах модернізації суспільства» (Київ, 28 лютого 2020 року). Основні його положення знайшли відображення у 10 наукових публікаціях, з яких 7 – опубліковано у виданнях, включених до переліку фахових наукових видань України, 2 у закордонних фахових виданнях, 1 – теза доповідей у матеріалах конференції.

Теоретична і практична значущість дисертаційного дослідження Салаєва Тургута Гаджи огли полягає в теоретичному узагальненні і новому вирішенні наукового завдання, яке полягає у вдосконаленні адміністративно-правового забезпечення інформаційної безпеки у митній сфері. Викладені у дослідженні теоретичні положення і висновки можуть бути використані: у науково-дослідницькій роботі; у діяльності митних органів; у правотворчості; в освітньому процесі тощо.

Аналіз дисертації свідчить, що вона є цікавим та науково обґрунтованим дослідженням, в якому розв'язано важливі теоретичні та практичні проблеми адміністративно-правового забезпечення інформаційної безпеки у митній сфері, та є суттєвим вкладом у розвиток адміністративно-правової науки. Дисертантом продемонстровано глибокі та системні знання досліджуваної проблематики, яка до того ж, має досить складний та суперечливий характер, вміння використовувати методи наукового дослідження, робити висновки, що мають системний та об'єктивний характер.

Водночас, у роботі мають місце суперечливі і дискусійні положення, які або недостатньо аргументовані або потребують пояснення.

1. Виходячи із теми дисертаційного дослідження «Адміністративно-правове забезпечення інформаційної безпеки у митній сфері», робота стосується лише процесів, які відбуваються у митній сфері. На нашу думку, доцільним було б включити в якості порівняльного аспекту питання правового регулювання інформаційної безпеки в інших сферах, простежити їх взаємодію чи взаємозалежність.

2. На стор. 2 дисертації сформульовано визначення механізму адміністративно-правового забезпечення інформаційної безпеки у митній сфері як динамічної взаємопов'язаної сукупності правових засобів, за допомогою яких адміністративно-правові норми реалізуються в упорядкованих суспільних відносинах, досягається забезпечення охорони та захисту інтересів людини, суспільства та держави щодо належного збору, використання та формування інформації у митній сфері, забезпечення належного правового режиму її створення, зберігання і захисту від несанкціонованого розповсюдження. Водночас не здійснюється детальна характеристика згаданих засобів, їх співвідношення тощо.

3. Аналізуючи у розділі 3 проблеми адміністративно-правового забезпечення інформаційної безпеки у митній сфері, автор не цілком зрозуміло виокремлює способи і напрями їх вирішення. Загалом погоджуючись з потребою удосконалення адміністративно-правового регулювання

інформаційної безпеки у митній сфері, зазначимо, що існує потреба удосконалення форм і методів діяльності уповноважених органів державної влади. Тому цікавим є пояснення автора і додаткові коментарі на дане питання під час публічного захисту.

Наведені вище зауваження та дискусійні положення не впливають на загальну позитивну оцінку дисертації Салаєва Тургута Гаджи огли, яка є самостійним творчим доробком автора, що доповнює систему науково-теоретичних знань з питань адміністративно-правового забезпечення інформаційної безпеки у митній сфері.

Висновок

За предметом, завданнями, методологією, змістом та висновками дисертація відповідає спеціальності 081 «Право» у галузі знань 08 «Право». У публікаціях дисертанта відображені основні положення дисертації. Автор уникає категоричних тверджень, здійснивши критичний аналіз доктринальних і нормативних джерел, сформулював відповідні висновки і пропозиції. Дисертація є кваліфікаційною науковою працею, виконаною особисто здобувачем у вигляді спеціально підготовленого рукопису і містить науково обґрунтовані результати. Анотація дисертації відповідає змісту та структурі дисертаційного дослідження.

У дисертації Салаєва Тургута Гаджи огли викладено результати власних досліджень, а на використані ідеї, тексти інших авторів зроблено належні посилання з відповідних першоджерел, що виключає наявність порушень академічної доброчесності.

Отже, з огляду на те, що дисертація на тему «Адміністративно-правове забезпечення інформаційної безпеки у митній сфері» є завершеним і самостійним дослідженням, у якому сформульовано положення і висновки, що мають значення для сучасної науки адміністративного права, інформаційного права, а також відповідає вимогам, встановленим Наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 р. № 40 «Про затвердження Вимог до

оформлення дисертації» та Постановою Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 р. № 167 «Про присудження ступеня доктора філософії» (зі змінами), здобувач Салаєв Тургут Гаджи Огли – заслуговує у результаті публічного захисту присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право» галузі знань 081 «Право».

Офіційний опонент:

**кандидат юридичних наук,
старший науковий співробітник,
учений секретар секретаріату Вченої ради
Державного науково-дослідного інституту
Міністерства внутрішніх справ України**

Тетяна ПЛУГАТАР

Підпис Т. Плугатар засвідчую.

**Перший заступник директора
ДНДІ МВС України,
доктор юридичних наук, професор,
заслужений юрист України**

Володимир КРИВОЛАПЧУК